

Uddannelse for Bæredygtig Udvikling

FN har udnævnt 10-året 2005-2014 til en kampagne for "Education for Sustainable Development". Kampagnen blev markeret af en åbningskonference på Christiansborg og Vartov d. 10.-11. marts.

Af Birgitte Skjøtt, Dansk Center for Byøkologi

Uddannelse anses for et af de allervigtigste redskaber til at sikre en bæredygtig udvikling. Det blev slået fast allerede på Rio-konferencen i 1992, og på Johannesburg-konferencen i 2002 blev det besluttet at lave en international 10-årig kampagne, som nu er startet. På globalt plan er det FN's organ UNESCO, der står for kampagnen. I Danmark tog Øko-net initiativ til åbningskonferencen om Uddannelse for Bæredygtig Udvikling (UBU) og har etableret hjemmesiden www.ubu10.dk

Uddannelse er et bredere begreb end undervisning. Dannelsen foregår nemlig ikke kun på uddannelsesinstitutionerne, men er en livslang læring, der også folder sig ud på arbejdspladserne, i familierne og i samfundet som helhed.

I sin velkomst fortalte sekretariatsleder Lars Myrthu-Nielsen, Øko-net, at han sammen med 800 andre ved årets start deltog i konferencen "Education for a Sustainable Future" i Indien. Deltagerne fra i alt 40 lande formulerede et slutdokument med bl.a. denne opfordring:

"Vi må lære at leve og arbejde på en måde, der beskytter miljøet, forbedrer social retfærdighed og fremmer økonomisk retfærdighed for nuværende og fremtidige generationer. Vi må lære at løse konflikter, skabe et omsorgsfuldt samfund og leve i fred."

Øko-net havde til den danske konference inviteret en lang række eksperter, politikere, forskere og miljøentusiaster fra ind- og udland til at give input til, hvordan opgaven kan gribes an i Danmark. De over 100 deltagere var også aktive på cafe-seminarer, som blev ledet af Kirsten Paaby fra Idébanken i Norge. Deltagerne kom med gode ideer til "Hvordan får vi skabt den gode historie om UBU i Danmark?" og "Hvordan integreres UBU i læring i Danmark?"

Tværfagligt samarbejde

- Uddannelse for bæredygtig udvikling er meget mere end bare miljøundervisning. Den kulturelle dimension i begrebet er meget vigtig. Holdninger og værdier er i centrum, understregede Torben Kornbech Rasmussen fra Undervisningsministeriet. Han mente, at ligestilling også er et vigtigt tema – ikke kun mellem kønnene, men også en større retfærdighed mellem rige og fattige, og at alle får mulighed for at udnytte deres potentialer fuldt ud.

Han oplyste, at der bliver nedsat en tværfaglig arbejdsgruppe med repræsentanter fra flere ministerier til at lede kampagnen i Danmark. Miljøministeriet og Udenrigsministeriet vil blive inddraget i opgaven og skal samarbejde med UNESCO's nationalkomité i Danmark.

I løbet af maj måned vil Undervisningsministeriet åbne en Internet-portal, hvor processen med at implementere Uddannelse for Bæredygtig Udvikling kan følges. Det overvejes, at sætte fokus på et udvalgt tema hvert år i de 10 år.

Politisk opbakning

Pernille Blach Hansen (S) fra Folketingets uddannelsesudvalg støttede varmt op om kampagnen og lovede at gøre sit til at sætte UBU på den politiske dagsorden.

- Uddannelse er vigtigt for at skabe forandring. Og flere skal tage ansvar for at skabe en bæredygtig udvikling. Viden og oplysning er vigtigt, men der skal handling til for at ændre noget i virkeligheden. I den forbindelse er det meget uheldigt, at regeringen har fjernet tilskuddet til de grønne guider. Det er nemlig ikke kun aktiviteterne, men også organiseringen af dem, der er vigtig, hvis en bæredygtig udvikling skal realiseres, understregede hun.

Globalt netværk

- Det danske uddannelsessystem gør i øjeblikket ikke en tilstrækkelig indsats for bæredygtig udvikling, mente Jan Eriksen, der både er direktør for Friluftsrådet og præsident for FEE, Foundation for Environmental Education.
- Eksempelvis er der ikke ret mange skoler, der deltager i ”Grønt flag – grøn skole” kampagnen, som er den danske del af Eco-schools kampagnen.

FEE er et globalt netværk mellem 40 lande, som inspirerer til miljøhensyn i skolernes hverdag gennem bevidstgørelse, formidling, træning og undervisning.

- Handling er altafgørende for at skabe en bæredygtig udvikling, men det er også vigtigt, at samfundet signalerer et ønske om en bæredygtig udvikling. I det nordlige Europa er der desværre i øjeblikket en faldende interesse for miljø sagen, konstaterede Jan Eriksen.

Vilje til handling

- De nordiske lande har gode forudsætninger for at være globale ledere for en bæredygtig udvikling. Men det er vigtigt at bæredygtig udvikling ikke kun er et sagsområde i Miljøministeriet. Uddannelse er helt afgørende for at skabe en bæredygtig udvikling, så det er godt, at området nu også bliver en integreret del af Undervisningsministeriet, mente Carl Lindberg, der er ordfører i den svenske ”Kommitén för Utbildning för Hållbar Utveckling”.
- Education for Sustainable Development (ESD 10) er en fremragende mulighed for at få sat skub i processen, men vi skal sikre, at processen både kommer til at køre top-down og bottom-up.
- ESD 10 er en global vision, der skal integreres i alle emner og fag, ikke kun miljø. De sociale aspekter, vores adfærd og livsstil, handlekompetence og ikke mindst vilje til handling er meget vigtigt, understregede Carl Lindbergh, der fremhævede dette citat:
- *”Everyone has both the power and the responsibility to effect change in a global scale.”*

Verdens bedste folkeskole

- Bæredygtig udvikling er et ”plusord” som alle selvfølgelig går ind for. Men hvordan er vilkårene i dagens folkeskole? Værdidebatten i samfundet centrerer i høj grad omkring folkeskolen, mente Anders Bondo Christensen, formand for Danmarks Lærerforening. Han henviste til den kritik, der er rejst mod den danske folkeskole p.gr.a. de internationale sammenligninger (PISA-undersøgelserne), der har placeret danske elever dårligt mht. faglige færdigheder. Regeringen vil derfor nu sætte massivt ind med flere tests i folkeskolen.

Anders Bondo var bekymret ved udsigten til de mange tests, for skolen skal ikke kun udvikle den faglige kunnen, men også de sociale kompetencer.

- Vi har verdens bedste folkeskolelov - eller i hvert fald verdens bedste formålsparagraf, for vi uddanner de kommende generationer til at blive selvstændige, handlekraftige, demokratiske borgere, der kan tage ansvar for samfundsudviklingen og aktivt arbejde for en bæredygtig udvikling. Men regeringens krav om flere tests kan komme i konflikt med formålsparagraffen. Faktisk har de økonomiske vismænd opfordret til at diskutere, om

folkeskolens formålsparagraf er nødt til at blive ændret, hvis der skal lægges så meget vægt på tests. Og vil testene styrke os? I samfundet stilles stadig større krav til omstillingsparathed. Vores fornemmeste opgave er at uddanne livsduelige mennesker, der kan tage et ansvar for samfundet, mente Anders Bondo.

Han fortalte om et møde med Dansk Industri, der mener, at de kvaliteter, folkeskolen fremmer i dag, er de kompetencer, der vil efterspørges i fremtidens samfund, hvor kreativitet og innovation er de egenskaber, der skal skabe samfundets vækst.

Anders Bondo stillede også det retoriske spørgsmål: "Hvad skal vi med alverdens kundskaber, hvis vi ikke kan svare på det grundlæggende spørgsmål: Hvad vil jeg med mit liv?"

Konferencens første dag havde også indlæg af professor William Scott, Department of Education, University of Bath, England, og professor Dominique Bouchet, Syddansk Universitet. Se mere på www.ubu10.dk

Find magien og gør projektet eventyrligt

Uffe Elbæk, forstander for Kaospiloterne, var inviteret til at komme med sit bud på, hvordan UBU kan gøres til en god historie og blive en succes.

- Find ud af, hvordan projektet kan gøres eventyrligt, så nogen får lyst til at gå på opdagelse i det. Og find ud af, hvordan projektet kan skabe livsglæde og dybe relationer mellem de involverede, opfordrede Uffe Elbæk, der fortalte, hvordan han selv var blevet bevæget af filmen "One Giant Leap" der efter hans mening er en stor hyldelse til livet og den kulturelle mangfoldighed på denne planet.
- Da jeg så den film, følte jeg bagefter en enorm livsglæde og fik lyst til at handle og gøre en indsats for at passe på det fantastiske liv på denne planet. Hvis I kan få sådan en følelse frem omkring uddannelse for bæredygtig udvikling, så kan projektet blive en succes, lovede Uffe Elbæk.

Med hensyn til hvordan der kan skabes motivation, og hvordan man kan få folk til at identificere sig med begrebet, opfordrede Uffe Elbæk: "Mød de andre, der hvor de er – og tal til det bedste i dem."

- Det, der motiverer mennesker, er, at de kan se en mening med det, de gør. Det meningsfulde er den største drivkraft, mente Uffe Elbæk, der understregede, at det er vigtigt med ejerskab til projektet – at få flest mulige til at identificere sig med opgaven og handle.
- Det er vigtigt ikke at gå på kompromis med sine værdier og holdninger, men man skal vise respekt for andres forskellighed – og det er altid bedre at stille spørgsmål end at give svarene.

Spilleregler for livet på Jordkloden

Per Uno Alm fra organisationen Respect Europe slog fast, at der findes visse systemvilkår, der fastlægger spilleregler for, hvordan mennesker bør leve på planeten:

- Brug ikke fossile brændsler
- Drop de kunstigt skabte stoffer (fx PCB)
- Manipuler ikke med naturen
- Husk det sociale ansvar (med et mindre ressourceforbrug kan der faktisk skabes et bedre liv).

Per Uno Alm fortalte om en kampagne i Sverige, hvor hans organisation med husstandsomdelte pjecer gjorde en indsats for at øge miljøbevidstheden og opfordre borgerne til ansvarlige handlinger. Per Uno Alm har været konsulent for en lang række virksomheder (bl.a. IKEA) som frivilligt har påtaget sig et større miljøansvar.

Han opfordrede til, at aktørerne indenfor UBU bruger ”akupunktur-metoden” – vælger de punkter (projekter) der har størst effekt.

Fra miljøundervisning til uddannelse for bæredygtig udvikling

Lektor Birthe Zimmermann fra Amtsgymnasiet i Sønderborg har i mange år arbejdet med miljøundervisning – også i internationale samarbejdsprojekter (bl.a. Baltic 21).

- Det største miljøproblem er vores livsstil! Og det er derfor vigtigt med den samfunds-faglige vinkel i miljøarbejdet. At skabe en bæredygtig udvikling er en kompleks opgave og kræver derfor komplekse løsninger, understregede Birthe Zimmermann og opfordrede til et endnu stærkere samarbejde mellem forskellige faglige discipliner, der kan berige hinanden og sætte tingene i et større perspektiv.

Hun mente, at oplevelser er en vigtig metode til at skabe indsigt og handlekompetence. I miljøundervisningen har de internationale projekter og oplevelserne i naturen været stærkt medvirkende til at skabe den motivation, som er nødvendigt for at ændre vores livsstil i en mere bæredygtig retning. Netværk er også utroligt vigtige for at give inspiration og sprede informationer.

Pædagogiske principper for UBU

Professor Bjarne Bruun Jensen, Danmarks Pædagogiske Universitet, var enig i, at det er vigtigt at bevæge sig fra Environmental Education (ED) til Education for Sustainable Development (ESD), hvor der både er fokus på miljø, økonomi og sociale dimensioner. Det er vigtigt, at målgrupperne føler ejerskab til projektet og får opbygget handlekompetence, for kun handling gi’r forandring. Han opfordrede til at bruge ”overbegreber” for UBU fx trivsel, livskvalitet eller sundhed.

Skab et samfund du gerne vil leve i

Lektor Jeppe Læssøe fra DPU’s Forskningsprogram for Miljø- og Sundhedspædagogik startede med at opridse miljøbevægelsens historie. Mens det i 70-erne var frustrationen over forureningen, der drev værket, blev miljøbevægelsen op igennem 80-erne professionaliseret, og i 90-erne var der en kraftig miljøindsats ikke mindst fra Miljøministeriet, de store grønne organisationer og de grønne guider. Men efter regeringsskiftet i 2001, der bl.a. resulterede i lukning af Den Grønne Fond, er vi kommet ind i en ny epoke, hvor der ikke længere er konsensus om miljø sagen. Værdi- og interessekonflikterne er kommet op til overfladen.

UBU-tiåret bør bruges til nytænkning, dvs. til at præge form og indhold i denne nye epoke og ikke hænge fast i den form for folkeoplysning, der var dominerende i 90-erne.

- Opgaven er et skabe et bæredygtigt samfund, vi gerne vil leve i. Men ingen har patent på den rigtige løsning. Og det er vigtigere at stille de spørgsmål, der kan skabe processen, end at komme med svarene, mente Jeppe Læssøe, der opfordrede til at lade UBU-arbejdet hvile på følgende principper:
  1. Gå fra miljøinformation til folkeoplysning om bæredygtig udvikling og integrer de sociale aspekter.
  2. Se på forholdet mellem det lokale og det globale (nogle løsninger ligger ikke på det lokale niveau, men på det globale).
  3. Bring modsætningerne i produktivt spil (fordi konsensus om miljø sagen er væk som drivkraft).

Han opfordrede til, at vi konfronterer problemerne, erkender dilemmaerne og indser, at på nogle områder har vi ikke en sikker viden – her handler det om at beslutte, hvilke risici vi vælger at tage. Jeppe Læssøe understregede det frugtbare i at bringe folk med forskellige holdninger sammen og

skabe dialog. Fra tidligere at være miljøets agent bliver folkeoplysernes rolle her at være demokratiets facilitatorer.

Læs mere om konferencen og Uddannelse for Bæredygtig Udvikling på www.ubu10.dk